

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

<p>A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven. Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). Hirdetések díja: <i>Benn a lapban</i> egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; <i>a borítékon</i> egész oldal 4 frt, féloldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendemény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 krajcár.</p>	<p>Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Bartha Béla dr. jogtanárhoz (Nagy-Csapó-utca 396.) intézendők.</p>
---	---	---

Szabad egyház. Állami iskola.

(Ajánlva méltóságos *Horthy István* úrnak becses figyelmébe.)

A kérdésnek principialis részéhez szölok egyedül. És ez kiváló mértékben socialis kérdés. Tehát elkülönítve más socialis jelenségektől nem tárgyalható. A socialis kérdések olyanok, mint egy eleven organismus szervei. Ha egy organismusban a tudó megbicsaklik: megbicsaklik az egész organismus. Tehát egy socialis kérdést a többire, az egészre tekintettel kell tárgyalni. Manapság a socialis kérdéseknél egy közös uralkodó jelenséget látunk: a központosítást. Mindenütt s mindent központosítani akarnak. Ha az ember orvossal beszél, a doctor medicinae felsőhajt, hogy mindjárt jobban menne a sor, ha államosítanak őket. A közigazgatók, alispánok brochureöket csinálnak, hogy mindjárt boldogabb lenne a magyar, ha államosítják őket.

A központosítás minden bokorban ott leskelődik. Még olyan beszédeket is hallunk, hogy minálunk reformátusoknál a lelkészválasztásokat ki kell venni a nép kezéből s a presbyteriumra bízni, mert a misera plebszet egyes simoniacus lelketlen népvezérek rosra vezetik (pedig mellesleg jól jegyzi meg Miltiades, hogy „az nem hibás, annak természete, hogy a nyomor szolgálává bélyegezze s a szolgaság vérengző eszközévé súlyessze néhány dolyfös pártütőnek“). Egyszóval ma a központosítás az öntudatos és öntudatlan eszme, a mely a publikumot mozgatja.

A publikum maga szorítja az államot a központosításra. Még az egyház is az állam kezét keresi. Etapperól etappera haladunk egy ismeretlen állomás felé, a mit mi caesarismusnak vagy socialismusnak sejtünk. A mi egymástól lényegileg nem sokat különbözik. És a socialismus elég következetes és naiv ki is mondani, hogy mit akar, hogy ha a-t és b-t mondunk és a többi: mondjuk ki az y-t és z-t is: adjuk állami

dajkaságba mindenünket. Mi legyünk gyapjas állatok, a kiket az állam kitart. És mondhatom, hogy logikája nem éppen ros. Azonban az élet kineveti a logikát.

Ma, a midőn a caesarismus, állami omnipotentia és socialismus ellen az anarchia oly exterminans erőfeszítéseket tesz, ma, a mikor a nemzetiség eszméje autonomiákat követel és agyba-föbe veri egymást a parlamentben: vajjon lehet-e arról gondolkozni, hogy a caesarismus, az állami omnipotentia (a mihez az omniscientia is szükséges volna, mint a korpótlék-törvény mutatja, a mely az omnipotentianak egyik szemkilökő hajtása az autonom testületekkel szemben), vagy a socialismus már ante portas van . . . és kérdés? nem az a gondolkodás-é a helyes, hogy e hatalmas zenekar stimmeléséből összhang fog kiemelkedni?

. . . Az ember tragikumához tartozik az, hogy társasélete olyan mint a beteg test, hol itt fáj, hol ott fáj, de mindig fáj. Mindig új alakulásra tör. De! — és ez a felséges égi motivum engesztel ki e tragikumban — ép ez által az egész emberiség folyvást halad nemcsak a természeti, hanem az erkölcsi téren és az Isten felé, a mit Jézus ki is fejezett s célunkül ki is tűzött. És nekem meggyőződés az, hogy az emberiségnek ez édesbús küzdelmében a legzseniálisabb forma, a mely ép annyira conservatív, mint a mennyire liberalis, a mely az egyént és a közt a leghelyesebben köti össze, megadván az egyének, a mi az egyéné és a köznek a mi a közé, mert az autonomiát következetesen minden fokon keresztül viszi, a mennyire csak veszélyessé nem válik: az a forma, a mit Kálvin alkotott és a mely szerint föbb vonásokban a mi életünk folyik. Emberi mű nem lehet tökéletes. Jézus pedig kormány formát — nagy szerencsénk — nem alkotott. De a Kálvin socialis formája emberi műnek a lehető legtöké-

letesebb. Nem fejtegetem bővebben e tárgyat. Csak azt vagyok bátor pronunciálni, hogy ma e mi drágaságunkat kétszeresen féltünk, becsülnünk és örizzünk kell. És ép ezért ezen fejtegetett — bár csak a legrudimentalisabban fejtegetett — meggyőződésből folyólag bár tisztelettel viseltetem azon hivatalos, palliatív intézmény iránt, hogy mi mint lelkészek államsegélyt élvezünk, de hiszem és vallom, hogy nekünk, mint lelkészeknek, mint egyháznak az államtól csak egy kicsi krajcár pénzsegélyt sem volna szabad elfogadni. Ha elfogadjuk: több mint bűn: hiba. Manapság útszéli frázis az is, hogy a vallás az államnak legerősebb támasza, talpköve stb. Igaz is! De kérdem, hogy lehessen a vallás támasza, talpköve az államnak, ha a maga emberségéből nem tud megállani, ha épen a vallás épen az államra akar támaszkodni? Eötvös József mondja az állam és vallás viszonyáról szóló cikkében: „az oly vallást, melynek a világi hatalom támaszára van szüksége semmiféle államhatalom nem tarthatja fenn . . . A legkiáltóbb bizonyossággal szolgálnak e részben minden idők történetei.“ „A vallás csak annyiban szolgálhat támaszául az államnak, mennyiben az állam a vallást fensőbbnek tekinti s parancsait zsinórmértékül veszi eljárásaiban; ha eszközül akarja használni, mint oly intézményt, melynek célja az állam fentartása: szükségkép akkor találja magát megfosztva e támasztól, mikor leginkább reászorúl.“ Még világosabban is beszélhetünk. Manapság, a mikor az államot gyűlölik és szükséges vagy ép' szükségtelen rosznak tekintik: meglehetősen va banque-ot játszik az egyház, ha hovatovább a gyűlölt állam expositurájaként szerepel, mert így maga az egyház is, mint az állam gyűlöltetni fog, úti figura docet és gyűlöltetni fog ezután még inkább, mert — még ha maga tiltakozik is ellene logikával, §. erdővel — az életben az állam expositurájaként fog szerepelni. Ám tessék rá emlékezni. Azoknak, a kik a tekintélyt mindig szeretik meghallgatni, im citálom Eötvös szavait: „Erősen meg vagyok győződve, hogy a vallásnak az állam általi minden támogatása, mely a vallás elveinek tiszteletén túl terjed, csak gyöngítheti azon befolyást, melyet a vallás az emberek kedélyére gyakorol. Minél inkább magáéivá teszi az állam ügyeit, annál inkább kizárólag az állam ügyeinek tekintik utóbb azokat s az állam elleni minden ellenzés, a mit az érdekek gyakori összeköztetésénél fogva sem kerülhetni egészen ki: annál inkább fordul szükségkép a vallás ellen is, az állammal együtt fenyegetvén azt“.

És e mellett az is növeli a veszedelmet, hogy ma az államok nem a keresztyénség alap-

elveit követik, hanem azzal ellenkező ösvényeken járnak, a caesarismus ösvényén, a mi igaz, hogy bizonyos kivételes ad hoc esetekben megfelelő szükséges kormány-forma, épúgy mint a dictatura, de általánosan és következetesen ezen az úton jární akarni: veszedelmes és a keresztyén vallás alapelveivel diametraliter ellenkezik, mint ellenkezik a socialismus, anarchia és más egyéb. Ha tehát az egyház a *mai* állammal fogózik: a *mai* világ gyanakodik, hogy az állammal az egyház karöltve halad. És akkor az exterminátió-nak oda van dobva az egyház is. Quod Deus avertat. Ez tehát egy nagyon, de nagyon nagy rosz. Azonban ezen a nagy roszon segíthet egy másik rosz, a mi magában véve szintén elég rosz, de — mivel a socialis kérdések magokban véve nem tárgyalhatók — comparative amannál mégis csak kisebb rosz: és ez a felekezeti iskolák államosítása. Igaz, hogy ez is államosítás, központosítás, autonómia-veszteség, a mi egyházi és állami szempontból rosz. De a *mai* viszonyok közt tanácsosabb ezt a kisebbik roszat választani, mert okos ember — ha muszáj választani — a kisebbik roszat választja.

Végre, hogy mi az az emberi természet, mi a viszonyok, az eszmék hatalma és ezekkel kapcsolatban mi az oktatás: plausibilis példákat mondok. A katolikus clerus középkori oktatása nem bírta elhárítani a reformáció villámcsapását. A jezsuita-rend remek szervezete nem bírta elhárítani a forradalom villámcsapását. Voltaire s az encyclopaedisták jezsuita növendékek valának. És Napoleon, a ki „a világ első embere lett volna, ha célja tisztán a közjó lett volna“ (Emerson), az oktatást félig a hadsereg, félig az egyházi rend mintájára szervezte a legszigorúbb központosítással. Intentióját mutatják az államtanácsban mondott szavai: „il n'y aura pas d'état politique fixe, s'il n'ya pas un corps enseignant avec des principes fixes.“ Ismét: „il faut imiter dans le corps enseignant la classification des grades militaires.“ Ismét: „Mon bat principal dans l'établissement d'un corps enseignant est d'avoir un moyen de diriger les opinions politiques et morales.“ Ismét: „le ministere de cultus doit presider au choix des ouvrages classiques, qui seront mis dans les mains des jeunes gens.“ Tehát editio ad usum delphini!! És e mellé a restauratio egész 15 évig, a juliusi monarchia pedig 17 éven át a legkorlátlanabb befolyást gyakorolt az összes közigazgatásra. És 1848-ban mit látunk? Azt, hogy mindenütt a néptanítók osztálya lépett fel legellenségesebben az állam ellen. Franciaországban a néptanítók nagy számát kitették, mert communista nézeteket terjesztettek. Poroszországban, a hol az oktatásügy úgy van

rendezve, hogy a kormány támaszául szolgáljon: nem volt e részben kivétel. A miből az a tanulság, hogy a fentartó testületnek — legyen az állam, legyen az felekezet — nagy hatalma van az oktatás vezetői felett, de e hatalom az oktatásra, nevelésre magára korántsem terjed ki. Mi magyarok a mai kormány, állam felől nyugodtan alhatunk. Ha pedig valaha nemzetiségünk, constitutióink veszélyeztetve lenne: a fenyegető hatalommal egy óriás hatalom fog szembeállani: a szűz egyház, mint vallás és nem expositura, óriás hatalmával a kedélyekre; és egy bevehetetlen vár: a mi zsinatpresbyteri alkotmányunk, a mely míg szűzen hű marad magához: meg fogja menteni ezután is a magyar alkotmányt és az emberiség szabadságát.

Csánki Benjámín.

A községi hitelszövetkezetről.

Felolvasás a felsőszabolcsi ev. ref. lelkészegyesület közgyűlésén.

Szeretett Lelkésztársaim!

Az új idők új követelményeket hoznak mindenkire s ránk lelkészekre is.

Mikor a kezdet kezdetén a sokaság Jézushoz tódult s éhen-szomjan is kitért az istenige hallgatásában, a könyörület isteni gyermeke könyörületre indult a sokaság iránt s a tanítványok figyelmeztetésére, hogy bocsássa el a sokaságot, hadd vegyenek eleséget a közfekvő falvakban, így utasítá őket:

„*Adjatok enniök ti!*“

Az első gyülekezet apostolai is magok gondoskodtak a hívek testi szükségéről is. Majd később, a tagok megszorodásával, meg kellett osztani a kötelességet. „Nem jó nekünk elhagynunk az Istennek beszédét és szolgálnunk a szegények asztalánál. Válasszunk azért 7 férfiakat, kiknek jó bizonyosságok legyen, kik szentlélekkel teljesek legyenek és bölcseséggel, kikre bizzuk e dolgot“.

Igy vált külön a papi szolgálat a testi gondozás szolgálatától.

Most ismét egyet fordult az idő kereke. Az éhez-szomjazó sokaság nem tódul ugyan az istenige hallgatására; más okok miatt lesz éhes és szomjas, de azért, mintha a magasból hangzanék alá ismét:

„*Adjatok enniök ti!*“

A mi más szóval azt teszi, hogy nemcsak a szorosabb értelemben vett vallásos táplálékról, a szellemi, az erkölcsi szükségletek kielégítéséről, hanem a hívek anyagi dolgainak előbbvitelében is a *szegények asztalához* kell állanunk.

Ez ugyan nem természetes megosztása a társadalmi kötelességeknek. Én legalább nem tartom annak. De hát a társadalmi ember mai élete sem egészen természetes életfolyamat. Különösen itt Szabolcsban nagyon össze van kuszálva a közgondolkodás s ennek folyamánya az a sok bolond cselekedet, a mely sok téren és helyen „*az élők szemébe vigyorog*“.

A fundamentom, az erkölcsi alap mozdult meg, a társadalom minden rétegében, fent és alant egyaránt. Az őszinte, igaz, becsületes magyar karakter elvesztette nimfuszát s éretlen gyerekes játékot űzünk a legszentebb és legkomolyabb dolgokkal a könnyű élet érdekében

s így oszlik aztán két osztályra: a társadalom: csalók és csalódottak, kik egymással farkas-szemét néznek s a helyett, hogy ki-ki a maga dolga után látna, egymás előtt lábatlankodik s alkalomra les: vagy a haszonra, vagy a boszúra.

Mi református papok, kezünkbe vesszük a Bibliát s ebből keressük az igaz utat mutató igaz világosságot.

Hozzánk ezen intelem hangzik:

„A ki köztetek első akar lenni, legyen a többinek szolgálója“.

Aztán:

„Pogányok szokása, uralomra vágyani, ti pedig szeretettel szolgáljatok egymásnak“.

Tehát a szeretetből származó közszolgálat: ez az élet föladata, ez az élet édessege.

Nekünk református papoknak, ezt az életföladatot, ezt az életédesseget kell keresnünk.

Ez a mi erőnk, ez a mi reménységünk.

Minden társadalmi munkát, tevékenységet, eszközt, — az ember szellemi, erkölcsi életének segítségéül használni föl.

A pénzt is, *ezt a gonosz gyökeret*, beoltani mintegy a vallás-erkölcsiség életfájának termő rügyével.

S ilyen jó munkát eszközlünk a községi hitelszövetkezetek szervezésével.

Én nem ismerek fenségesebb anyagi eszközt híveink anyagi ügyeinek rendbentartására, a községi hitelszövetkezetnél. Sokat olvastam a különböző irányú szövetkezetekről, melyek különösen külföldön, műveltebb népek közt, nagyon virágoznak és gyümölcsöznek is, de elől áll ezek között úgy alapjára, mint eszközeire és céljára nézve a községi hitelszövetkezet. Becsületes vezetés mellett egyik legnagyobb istenáldás a népre, amennyiben nemcsak anyagi, de főként erkölcsi célt szolgál.

A mi a *becsületes vezetést* illeti, a nélkül, hogy bárkit is gyanúsítanánk, nekünk azért jó a dolog élére állanunk, mert a mi hivatalunk és hivatásunk: az ember erkölcsi képzése. Mi papok, bárhol vagyunk: házukban, katedrán, iskolában, mezőn, társaságban: mindenütt a Krisztus szolgálói vagyunk, örök munkában, egyszerűségben, fáradhatlan türelemben, szeretettel szolgálván embertársainknak. Ilyeneknek kell lennünk.

Mi is megkísértetünk ugyan. A Krisztus is megkísértetett. A mai gyerekes társadalmi hiúságok, kendőzött nagyzások elibünk is állanak, önző kapzsiságra ösztökélnék; de Isten ód erőt az ő szolgálóinak, hogy visszanyerjék tiszta látásukat s ne a föld porában, hanem fent keressék a való kincseket. A papok közt még nincs hűtlen kezelés, sikkasztás, álcázott ravasz ügyesség.

Ezért kell vezetőkül állanunk a községi hitelszövetkezetek szervezésénél.

Hiszen tulajdonképpen és igazában egyházi életünk is szövetkezeti élet. *Erkölcsi hitelszövetkezet*. Ennek jó segítségére az anyagi hitelszövetkezet. Kössük össze a kettőt, hogy egymást gyámolítsák s általuk szabadítsuk népünket a sok uzsorástól, a kik erkölcsi hitelét is, anyagi hitelét is, emberiségét is tönkreteszik s a vallás-erkölcsi élet szép kies mezejéről a szocializmus, nihilizmus, anarchia posványába kergetik. S ekkor aztán hiábavaló a mi predikálásunk! Az erkölcsi és anyagi javából kifosztott ember, éhes vadállati ösztöneivel, ahoz fordul védelemért, a mi még megmaradt nála: a rablás és gyilkos.

E romboló kiellenség ellen praeventív orvoszer: a községi hitelszövetkezet. Külföldi példák után kezdeményezte a nemesszívú gróf Károlyi Sándor először Pestvármegyében, s ma behálózza már az egész országot,

főként Erdélyt, hol református paptársaink lelkes és ügybuzgó vezetői, terjesztői. Nehezen indult, mert a pénzvállalatok és pénzemberek gyanus szemmel nézték; de ma már országos törvényhozásunk is segélyére sietett. S ez is ösztönözhet, hogy *tegyük mi is kezünket az eke szarvára.*

Annyival inkább pedig, mert több példa van már előttünk, hogy egyházi emberek, egyházi úton is, agítottak a szövetkezetek mellett. Erdélyben e. m. gyűlések szervezték, irányították, vezérharcosa dr. Gidófalvy István közjegyző s e. m. gondnok Kolozsváron. Varga Gyula evangélikus esperes lelkes fölhívást küldött e. megyéje papságához és tanítóihoz a szövetkezetek érdekében. Legutóbb pedig Szmracsányi Pál, szepesi r. kath. püspök hívta föl e. megyéje papságát közös gyűlésre, közös megbeszélésre, szövetkezetek alakítására, midőn a többek között így nyilatkozik: „a jól szervezett s egységes gazdasági szövetkezet, idővel a lelkipásztori hivatás köréhez tartozó magasabb erkölcsi célok elérésének is egyik hatásos tényezője lehet.”

Andrássy Kálmán.

(Folyt. köv.)

KÖZÉLETÜNK.

A tiszántúli református Egyházi Értekezlet alapszabályai.

(Tervezet.)

I. Cél.

Az evangéliumi világosság terjesztése, a református öntudat szilárdítása, a vallásos élet fejlesztése, az aldozatkésztség fokozása, felebaráti szeretői művek létesítése, egyháztársadalmi kérdések megvitatása.

II. Eszközök.

Különböző városokban tartandó közgyűlések. Nagy választmány és bizottságok előkészítő működése.

Vallásos művek és iratok kiadása, vagy támogatása. Felolvasások rendezése.

III. Tagok. Jogai és kötelességei.

Az értekezlet tagjai lehetnek a ref. egyház azon férfi vagy nő tagjai, kik az értekezlet célját előmozdítani akarják, e végre pénztárnoknál neveiket bejegyeztetik s tagsági díjat fizetnek.

a) Alapító tag az, a ki alapító levelet ad egyszáz koronáról, e tőkét befizeti, vagy a befizetésig hatos kamatját évenként beszolgáltatja.

b) Rendes tag, ki évenként két korona tagsági díjat fizet. Az aláírás kötelező a kilépés írásbeli bejelentéséig, de legalább 4 évre.

Az alapító és rendes tag a közgyűléseken szólási és szavazati joggal bír. Kötelessége az értekezlet célját tehetsége szerint előmozdítani.

IV. Tisztikar.

- a) Egyházi elnök.
- b) Világi elnök.
- c) Egyházi alelnök.
- d) Világi alelnök.
- e) Négy jegyző, kik közül a választmány választja meg saját jegyzőjét, ki egyuttal titkára is a választmányának.
- f) Pénztárnok.

g) Nagy választmány, mely a tisztikaron kívül 66 tagból áll, kik egyharmadrészben nők közül, egyharmadrészben lelkészi jellegű, egyharmadrészben pedig világi egyháztagokból választatnak négy évi tartamra.

V. Elnökök és alelnökök tiszte.

Az elnökök egybehívják a köz- és választmányi gyűléseket, azokat vezetik, az értekezletet képviselik, a gyűlések tárgyait előkészítik, felolvasások tartásáról gondoskodnak, a levelezéseket vezetik, a kiadásokat utalványozzák. Mindezen teendőket az elnökök akadályoztatása folytán, vagy az ő megbízásuk alapján az alelnökök végzik.

VI. Titkár és jegyzők tiszte.

A jegyzők vezetik a közgyűlés jegyzőkönyveit; a választmány titkáraként működő jegyző pedig vezeti a választmány jegyzőkönyveit s szerkeszti az értekezlet emlékkönyvét a jegyzőtársak közreműködésével.

VII. Pénztárnok tiszte.

Az értekezleti tagsági díjakat beszedi, az értekezlet vagyonát kezeli, pénzügyéről számadást vezet, azt okmányokkal felszerelve évenként a nagy választmány elé terjeszti, mely azt az esetenként megbízandó számvizsgáló bizottság véleményével a közgyűléshez adja be.

Kiadást az elnökség utalványára tesz. Pontos névsorát vezeti az alapító és rendes tagoknak, e nyilvánított névsort a nagy választmányhoz beadja; a névsort az emlékkönyvben közrebocsátja.

VIII. A nagy választmány tiszte.

1. Évenként a tavaszi egyházkerületi közgyűlés ideje alatt és az értekezleti közgyűlést közvetlenül megelőzőleg rendes ülést tart. Rendkívüli gyűlésre is összehívható. Határozatképes oly esetben, ha legalább tiz (10) oly választmányi tag van jelen, kik a tisztikarnak nem tagjai.

2. Üléseit rendszeresen Debrecenben tartja, a nagy gyűlés előtt azonban a helyszínén.

3. Tárgyalja a közgyűlés által hozzá utalt ügyeket, a határozatokat végrehajtja, indítványokat elfogad és terjeszt a közgyűlés elé. A közgyűlés helyét, idejét, tárgysorozatát megállapítja, predikatort választ a közgyűlés megnyitása előtti istentisztelet végzésére.

4. Kebeléből szükséglet szerint és időnként bizottságokat küld ki, a tanulmányt és véleményt igénylő javaslatokat e bizottságok készítik a választmány elé. Minden bizottság élén egy előadó áll, ki az elnökkel érintkezik, a javaslatokat benyújtja és előadja.

5. A választmány működési körébe tartozó feladatok:

- a) a vasárnap megszentelését, s
- b) a templomok látogatását szorgalmazza, aztán
- c) keresztyén jótékonyági nőegyletek alapítása érdekében kezdeményezés és buzdítás,
- d) keresztyén ifjusági egyletek szervezése ügyében lépések tétele,
- e) fiú és leánygyermeknek vallásos nevelésére gond fordítás,

f) felső leánynevelő intézetek ügyének ápolása, g) a nagyobb pontokon vallásos felolvasások rendezése, különösen, hogy multunk nagy eseményeinek és alakjainak emlékezete időnként kegyeletesen felujtassék,

h) biblia, énekeskönyv és vallásos iratok terjesztésére eszközök keresése,

i) általában egyházi irodalmunk támogatása.

E működési kör egyes részeinek felvétele, mozgásba hozása a nagy választmány útján külön bizottságok kiküldése által történik. Dolgozatát, véleményét a választmány vitatja meg és készíti elő a közgyűlésre.

IX. Értekezleti közgyűlés.

1. A tiszántúli református egyházi értekezlet évenként tartja gyűlését a kerület különböző pontján, s azokat közistentisztelettel kezdi meg.

2. Választja — a két elnök kivételével, kik mindig az egyházkerület püspöke és főgondnoka — a tisztkart és választmányt négy évre. Minden négy év lefolyása után tisztújításnak van helye.

3. Alapszabályokat alkot, változtat, s a nagy választmány által felterjesztett ügyekben határozatot hoz. A gyűlés lefolyásáról emlékkönyvet adat ki, s azt a tagoknak megküldi.

4. Az értekezlet természeténél fogva a hivatalos egyház jogkörébe nem avatkozik, ahoz csak javaslatokat terjeszthet. Alapszabályait az egyházkerületi közgyűlés erősíti meg.

X. Az egyházmegyei egyházi értekezletekhez való viszonya.

Az egyházmegyei értekezletek hasonló célra működő testvéri értekezleteknek tekintetvén, a testvéri viszonyból folyólag a kerületi értekezlet, egyetemes érdekű ügyekben átírás útján felkéri a megyei értekezleteket vélemény nyilvánításra a közhangulat és felfogás kiderítése végett. És a menynyiben az egyházkerületi értekezlet egyes kérdésekben teljes megállapodásra jut, avagy az egyháztársadalmi élet emelését célzó eszméket a kivételre teljesen megérleltnek tart, azoknak életbeléptetésére, a gyakorlati életbe átvitelére felhívja. Megfordítva a megyei értekezletek is saját kezdeményök vagy indítványuk támogatására a kerületi értekezlethez fordulhatnak. A megyei értekezletek ünnepélyes gyűléseikre meghívhatják a kerületi értekezletet a maga képviseltetésére.

Záradék.

a) A közgyűlés a feloszlást az összes tagok $\frac{2}{3}$ szavazat-többségével mondja ki; ha az első közgyűlésen ez elérhető nem volna, a második közgyűlésen elegendő a megjelent tagok általános szavazat többsége;

b) a kerületi értekezlet megszűnése esetében, pénzalap maradványát a tiszántúli ref. segély-egylet javára fordítandó.

Biharvármegye kir. tanfelügyelőjének hirhett rendelete.

2689. sz.
1898.

Biharvármegyei kir. tanfelügyelőség.

Tisztelt Iskolaszék!

Az 1848. évi XXI. t. c. 2. §. értelmében középületek és közintézetek nyilvános ünnepek alkalmával nemzeti lobogóval levén feldíszítendők, a nagyméltóságú m. kir. belügyminiszter úr az idézett törvény végrehajtása tárgyában 1895-ik évi október hó 11-én 88155. sz. a. kiadott körrendeletének foganatosítása érdekében tüzetesen megjelölte mindazon épületeket, melyek a szóban forgó alkalmakkor a jelzett módon díszítendők, vallás- és közoktatásügyi miniszter úr ő nagyméltósága pedig f. évi június hó 29-én 2464/eln. sz. a. kelt rendeletével engem a népoktatási iskolákat illetőleg megfelelő intézkedésre utasított.

A fentidézett törvény alapján középületeknek tekintendők:

az összes állami-, községi-, felekezeti

- felsőbb leányiskolák,
- felső kereskedelmi-, polgári és felsőnépiskolák,
- elemi iskolák,
- kisdedóvodák,
- magánosok által fentartott tanintézetek.

Továbbá: „nyilvános ünnepek“ alatt jelenben a római naptár szerint augusztus 20-ka, mint országos nemzeti ünnep, nem különben az 1848 ki törvények szentesítési napjának évfordulója (római naptár szerint ápril hó 11-ke) továbbá a mindenkori király születés napja: augusztus 18-ika római naptár szerint.

Ennél fogva felhívom, hogy a gondjaira bizott iskola illetve kisdedóvoda részére, amennyiben nem történt volna, az ugynevezett, „külön magyar címer“-rel ellátott nemzeti lobogót szerezzen be, s a megjelölt napokon annak pontos kitűzéséről intézkedjék, a kitűzés megtörténtét szigoruan ellenőrizze s a legcsekélyebb mulasztást, a mulasztással vagy egyébként a törvény és törvényes intézkedés legcsekélyebb sértését is megfelelő további lépések megtehetése végett hozza tudomásomra. S hogy az t. címnek eljárását e tekintetben megkönnyítsem a járási t. főszolgabíró urat egyideűleg szintén felkértem, hogy jelen intézkedés végrehajtásának ellenőrzésére a községi elöljáróságot utasítani sziveskedjék.

Nagyvárad, 1898. július hó 24-én. Sipos Orbán kir. tanfelügyelő.

Ugyanezzel egyideűleg értesíti az ev. ref. iskolaszékeket Kunz József váradi cég, hogy a tanfelügyelő által megrendelt (!) lobogók nála minő árban kaphatók.

Csak röviden kívánunk e dologhoz hozzá szólni, de annál határozottabban. Még pedig minekutánna a felsorolt „országos nemzeti ünnepek“ közül ugy az 1848-iki törvények szentesítési napjának évfordulóját, mint a király születésnapját mi is mindenkor örömmel és készségesen megüljük, természetesen vallásunk szellemének megfelelő puritán formában: szőlünk csupán az augusztus 20 ki „nemzeti ünnepről“ s azzal kapcsolatosan a tanfelügyelői rendelet sérelmes voltáról.

Hogy „Szent István“ napja par excellenc katholicus ünnep, tudja minden iskolás gyermek. Az volt a XI. századtól elkezdve mindig, még pedig nemesak Magyarországon, hanem Európa majd minden katholicus egyházában. Az ugynevezett nagyobb ünnepek közzé való sorozásán 1-ső Leopold eszközölte ki XI-ik Ince pápától 1686-ban s a Római Breviarium szerint (559—560 lap) a magyarok ezt az ünnepet augusztus 20-kára csak azért tették, mert a nagy király halálának a napja már a „Boldogságos szüz“ mennybemenetelének az ünnepére le volt foglalva.

Tudva van azonban az is, hogy, mint Bod Péter „Szent Heortokrates“ című műve előszavában találólag mondja: „a reformátusok az apostolica simplicitasra vissza akarván menni, nemesak a tudományban, hanem a rendtartásokban is elhagytanak minden egyéb innepekét, hanem megtartották csak azokat, a melyeket szentel a keresztyénség a Krisztus sok rendbeli jótéteményeinek emlékezetére és az Ur napját“ (Vasárnap).

Ez a tiszta református álláspont. De mint a történelemből tudjuk, ennek az érvényre emelése éppen Magyarországon nagyon nehezen ment s volt idő, midőn a pápista ünnepek szigoru megtartására a mi őseink kemény büntetésekkel kényszerítettének s a hatalom emberei a mezöket, sőt a réteket is átkutatva, a pápista ünnepnapokon ott dolgozó hiveinket ütötték, verték s magok előtt ünnepelni hazahajtották.

Ilyen helyzetnek vetett véget a bécsi békekötés, melyben ki lett mondva, hogy az evangélikusok vallásokkal ellenkező szertartásokra nem kényszeríthetők. („Evangelici, etiam Opifices in Cehis constituti, ad Ceremonias Religionis suae contrarias non compellantur.“)* Megerősítette 3-ik Ferdinánd Art. 5. 1647. és Art. 8. 1647. Leopold Art. 1. 1659. Art. 25. 1681. és Art. 21. 1687. Art. 30. 1715. stb.

S hogy a törvények és okiratok nagy számánál tovább ne kommoráljunk, ilyen szellemben szól az 1868. LIII-ik t.-c. 19-ik §-a is: „egyik vallásfelekezethez tagjai sem kötelezhetők arra, hogy más vallásfelekezethez tartozó egyházi szertartásait és **ünnepeit** megtartsák, vagy hogy ezen napokon bárminő munkától is tartózkodjanak.“

Mindezekből pedig az látszik meg, hogy a) éppen nem közönyös reánk nézve (nem volt őseinkre sem!) ha bármiféle katolikus ünnepet bármi címen ránk akarnak kényszeríteni, b) hogy bennünket minden ilyen merénnyel szemben törvények védelmeznek s ezeket ismerni teljességgel nem ártana sem a nagy közönségnek, sem annak a kir. tanfelügyelőnek . . .!

Arra még csak nem is reflektálunk, hogy Biharvármegye kir. tanfelügyelője jónak látta a játékba — valószínűleg a gyengébb szívűek holtra ijesztése végett! — a főszolgabírók nevét is bevonni. Annyi joga volt erre éppen, mint a rendelet kibocsátására. A Kunz cégnek azonban valószínűleg imponált vele s ez is csak valami . . . kivált ha az a cég kálvinista eretnek . . . (?)

De a nótának a vége mégis csak az, hogy a kérdést tisztáznunk kell; mert a szentek lajstroma a római breviáriumban nagyon hosszú s ki tudja, István után nem fog-e még sor kerülni az apróbbakra is? Érdemes, sőt szükséges ezzel a kérdéssel behatóbban foglalkozni. Szóljanak hozzá embereink, mi most a tárgyalást csak be akartuk vezetni.

Püspökladány, 1898. szept. 27.

Eröss Lajos,

A nagykarolyi ev. ref. egyházmegye közgyűlése.

Őszi gyűlésünk a törvényes gyakorlattól eltérőleg ez uttal és kivételesen egyik kisdéd egyházunkban, Domahidán szept. 21-én tartatott meg. Alkalmul szolgált erre az a nevezetes körülmény, hogy a megüresedett egyházmegyei gondnoki székre egy alig egy éves tanácsbíró, nagyszágos Domahidi Elemér ur gyülekezeteink csaknem egyhangú szavazatával elválasztatván, az így kitüntetett férfit családja a beigtatási örömmünnepeit a maga ősi fészében, Domahidán óhajtotta megtartatni. Ez ép oly természetes, mint nemes óhajtás előtt hajolt meg egyházmegyénk, midőn egyházi és világi rendének csaknem teljes számával sietett összeülni, hogy a maga választottja iránt tisztelő bizalmának s osztatlan szeretetének tüntetés-szerű kifejezést adjon.

A gyűlés köz-énekléssel s nagytisztelű Segesvári József esperes ur hazafias eszmékben gazdag és épen a mostani országos nagy gyász szomorú alkalmára vonatkozó imádságával vette kezdetét, mikor is a szokott formalitások elvégzése után új gondnokunk küldöttség élén megjelenvén, törvényes esküjét letette, székfoglaló beszédét megtartotta, hivatali működése vezérelve gyánant autonomikus jogaink védelmét, a törvények meg-

* Lásd: „Extractus Articulorum et Diplomatum super Religionis“ stb. 1790. 11-ik lap.

tartását és megtartatását, az iskolák, egyházak anyagi, szellemi virágoztatását, a gyűlések tanácskozásainak kellő színvonalon tartását a korszerű, szükséges reformok felkarolását, egyházmegyénknek minden pártpolitikai tendenciáktól távortartását stb. hangoztatván. Ez után esperes ur üdvözölte, mint elnöktársát, az új gondnokot, többek közt mondván, hogy az „egyetemes papság“ elvén álló protestáns egyházban igen szép rendtartás az, hogy lelkész és világi férfit együtt kormányoz s míg a pap, mint az ígéhirdetésre tudományos szakképzettséggel bíró személy, predikálásával, addig a világi személyiség erkölcsi életével, köztevékenységével köteles e földön Isten országát terjeszteni. Lehet azonban, úgy mond, hogy némelyek az új gondnok fiatal életkorát kifogásolják; de e részben megnyugtathat mindnyájunkat az a példányszerű, buzgó és sikeres tevékenység, melynek elválasztott gondnokunk eddigelé annyi előismerésreméltó jeleit adá s mely egyedül emelte őt fiatal életkora dacára a diszes egyházmegyei gondnoki székbe stb. Majd a világi tanácsbírói kar nevében tek. Ilosvai Aladár vármegyei főjegyző ur emelt szót, kijelentvén, hogy „egyházunk egyeteme nehéz, sőt válságossá fajulható viszonyok előtt áll, a mennyiben a mostani államsegélyezések folytán autonomikus jogaink könnyen megtámadtathatnak; miért is egyházi kormányzatunk élén mindenütt oly férfiakra van szükségünk, kik jogaink mellett minden percben tette s harca készen állanak; míg azért az ujonnan választott gondnok ily szellemben és irányban működik, a tanácsbírói kart, sőt mindnyájunkat oldala mellett fog találni“ stb.

Az esperesi időközi jelentés szerint a lelkészi karban következő változások állottak elő: a) elhaltak: néh. Szabó Károly fábánházi lelkész, özvegy és hat árva hátrahagyásával, — Dienes Balázs n.-dobosi és Csighy Ferenc kir.-daróci tudós és érdemes lelkészek, kiknek is emlékezetök megörökíttetni határozottatott; b) elválasztottak: Fábánházi Asztalos Kálmán nagykarolyi s.-lelkész-tanító, s a rég üresen álló parasznyi egyházba Sárközi Ignác zsarolyáni volt lelkész; Móricz Árpád k.-jánosi s.-lelkész bekebelezetetik, Jablonezy Andor Géresen helyettesül meghagyatik. — A tanítói karban tömeges a változás, jórészt új állomások szervezése folytán. Huszár Lajos dobri tanító h. anyakönyvvezetővé neveztetvén ki, míg ennek viselése a tanügy hátrányára nem lesz, az általa elfogadható.

Szaniszló háromezer, Mérk újból egezer forint tökesegélyt nyert, ha jól hallottuk. Az egyházak javadalmának, valamint a lelkészi kongruának összeírását esperes ur maga végezte. N.-Doboson a lelkészi állás még betöltve nincs. Géres még mult május óta pap nélkül van, mert eltávozott lelkészének csaknem összes évi fizetése kint levén, választó alig volt. Később pedig, mikor vagy 40 jogosult szavazó összekerült, maguk a hívek kérték a választás elhalasztását.

A gyűlési tárgysorozatnak csak három pontja keltett különösebb érdeklődést, u. m. a tanügyi bizottság újból szervezése, a számvéviszék felállítására és a jármű lelkész ügye.

A tanügyi bizottság itt már régebben is megalakult, de egy évi működés után elnöke azt jelentette, hogy a lelkészek semmi adatot soha be nem küldenek s a bizottság lassankint önmagától kimúlt. Most egy éve kimondatott annak felelevenítése, talpra állítása, de az előmunkálatot készítő bizottság elnöke a tagokat egyszerűen soha össze sem hívta és félek tőle, hogy az ügy most sem nyer semmi, vagy legalább alig nyerhet kívánt megoldást, mivel a közfelfogás oda irányul, hogy

a tanügyi bizottság egy puztán statishivatal legyen, mely rubrikáz és nyilvántart. holott annak egy ezerlábú, ezerkezű, gyakorlati tevékenységet kifejtő olyan testületnek kellene lenni, mely önálló hatáskörében, személyes tapasztalatok és pedig sűrű tapasztalatok alapján természetesen tanegységet, előhaladást; szabjon irányt a tanításnak s határt a sok felesleges tananyagának stb.

A számvevőszék most egy éve egyhangúlag elutasított; most (tán a körülmények változása folytán?) nagy többséggel elfogadtatott. Azonban ennek hatáskörét illetőleg annyi különböző felfogás kapott lábra már jó eleve lelkészeink körében, hogy életképességéhez a reménynek csak igen-igen vékonyka szálaits fűzhetjük. Adja Isten, hogy kellemesen csalódjunk; mert az mégis százalmas állapot volna, hogy nálunk minden, másutt virágzó, hasznos reform-intézmény a lelkészi értekezlet példájára csak halva születik, ha ugyan meg bír születni valahogy. Ugyanazért a szervező bizottságok lelkesült munkásságára van szükség, a mennyiben a legjobb intézmény is semmivé lesz, ha a kivitellel, kezeléssel megbízott férfiaknál hiányzik a kellő szakértelem és ügybuzgóság.

A mi már szerencsétlen, jobb sorsra érdemes, igazán „költői lelkülettel“ megáldott lelkésztársunknak, Kósa Ede atyánfiának közönségesen ösmeretes ügyét és állapotát illeti: erre nézve kimondatott, hogy jövő év április 24-ig marad minden a mai állapotában; addig pedig elvileg elhatározatik, hogy egyházmegyénk Kósa Edét nyugalomba helyezi, családjá megélhetésére 600 frtot évenként és minden esetben változatlanul biztosít mindaddig, míg a könyörülő Isten irgalmából vagy el nem halálozik, vagy meggyógyulván, ismét aktuális lelkész lehet. A gyámintézet ad e célra 375 frtot, a közigazgatási pénztár 100 frtot, a jogutód jövedelméből elvonandó lesz 125 frt, míg Kósa Ede el nem hal, mikor a család csak a törvényes gyámsegélyt élvezendi. Sajnos, hogy a hosszúra nyúlt vita alatt egyes okadatolatlan, sőt kiméretlen szavak is hangzottak el, melyek szerencsétlen lelki beteg paplárunkat fegyelmi uton kívánták volna céltalan herce-hurcának s beszámítás alá nem vonható cselekedetét pedig, mint „erkölcstelen“-t a világ gúnyjának kitenni. Borzasztó beszéd! Fegyelmileg büntetni azt, kit Isten betegséggel vert meg?! Itt, az ily eseteknél tűnik ki, mennyivel többet ér egy uncia szív, mint akár egy mázsa ész!...

A „Mártonkeresztesi alnpítvány“-ra Ujlaki Miklós ajánlatott; egyházkerületi képviselőknek Ujlaki Gábor és Kaesó Károly választattak.

A szokatlanul rövid bírósági ülésnek két, felebezett tárgya helybenhagyatott; ezek közül a fábiánházai ügy említésre méltó. Fábiánházán ugyanis Veres Gábort megválasztják gondnoknak s mivel elfogadni nem akarja, 50 forintig birságolják. Ez felebbez, vizsgálatot kér s a vizsgálati küldöttség előtt okmányilag beigazoltatik, hogy az illető erkölcsileg teljesen alkalmatlan a gondnokságra. Erre az esperes a választást megsemmisíti, mikor is Veres Gábor e végzést megfelelőbezi. Természetes, hogy az esperesi végzés megerősített.

Ezzel a munka-anyag kimerítetvén, a gyűlés valamennyi tagja sietett új gondnokunk édes atyjának, nagyságos Domahidi István úrnak vendégszerető házához, hol az érkezőkre a gazdagon felterített asztalok hosszú sora várakozott. Az asztal közepén legfelül az új gondnok édes anyja elnökölt, mellette jobbra méltóságos gróf Degenfeld József egyházkerületi főgondnok, balra nt. Segesvári József esperes úr foglaltak helyet. Mindjárt az első fogás után esperes úr szót emelt,

éltetvén a népével együtt gyászban kesergő „legelső magyar embert“, a koronás uralkodót. Ez után a felköszöntök egész raja következett, melyek közül kiemelendő az új gondnoké és atyjáé, nsgos Domahidi István úré, ki a legőszintébb öröm és lelkesedés hangján, jogos büszkeséggel hangoztatta, hogy ősei szelleme lengi őt körül s a tradíciók patriarchalis időszakát érzi felelevenedni lelkében, midőn egyetlen fia az egyházi ügyek élére választván, az elődök fényes nyomdokain járhat s egyben halát ad Istennek, hogy — mint az egyházmegye megtisztelő bizalma mutatja — szellemi és erkölcsi tekintetben nem haszontalan fiat nevelt egyházának és hazájának. Ujlaki Gábor egyházi főjegyző a Domahidicsalád ősi, nagy alakjait s azok között néh. Domahidi Pált méltatta, mint hazánk s egyháztársadalmi életünk kimagasló vezéremberét. Nsgos Domahidi Sándor, az új gondnok nagybátyja, úgy képzei, hogy most itt az ő családjukban lakodalmi örömnepély van, melyben az egyházak, mint völégény, — a papság, mint kérő násznagy, — az elválasztott gondnok, mint menyasszony szerepel s élteti a papság kitűnő vezetőjét, nt. Segesvári József esperes urat. Poharat emeltek még gr. Degenfeld József főgondnok úrért, a háziasszony öngyásza egészségéért, a házi gazdáért, ki is felolvasta főtiszt. Kiss Áron püspök úr üdvözlő sürgönyét, melyben azt jelzi, hogy a lelkészi vizsgák miatt személyesen jelen nem lehet. A nagyszámú előkelő vármegyei notabilitások között két katolikus vallású férfiú beszéde keltett nagyobb feltűnést, kik is a protestáns magyarság múltja, missiója iránt a legszebb szavakkal fejezték ki hódoló elismerésüket. Kár, hogy erre az idő előrehaladottsága miatt senki választ nem adhatott; mert tagadhatatlan, hogy bár a római egyház, a maga külföldről dirigált pápás kormányzati rendszerével soha nemzeti, magyar egyházzá nem lehet, mint a miénk; de kebelében az intelligens elemek között — hála Istennek! — ma is vannak nemcsak Zichy Nándorok stb., hanem szívvel-lellekkel igaz magyar hazafiak is, kiket szívünk szerint éltetnünk illik.

Gebe, 1898. szept. 26.

Szigethy Gyula,
ev. ref. lelkész.

A máramaros-ugocsai ev. ref. egyházmegye őszi közgyűlése.

A m.-ugocsai ev. ref. egyházmegye múlt hó 20-ikán Máramaros-Szigeten tartotta szokásos őszi közgyűlését. Csernák István esperes és György Endre elnökölték; gondnokunk jelenleg nem lévén, utóbbi mint legidősebb világi tanácsbíró.

Gyűlést előzőleg istenitiszteleket tartottunk, mely alkalommal Konecz Sándor, dolhai missionárius lelkész mondott buzgó imát, melyben megemlékezett a mérhetetlen veszteségről, mely Ő Felségét, I. Ferencz Józsefet és hazánkat érte. A fájdalom mély érzésének kifejezést adott esperes úr is megnyitó beszédében; kifejezte azt a közgyűlés is, midőn Ő Felségéhez részvétfelirat küldését határozta el. Esperes úr gyűlést megnyitó beszéde egész terjedelmében jegyzőkönyvbe vétetett, mint olyan, mely egyházi életünknek hű képét rajzolta és komoly figyelmeztetéseket adott a vallás-erkölcsi élet munkálására.

Jelentősebb mozzanatai voltak ezeken kívül közgyűlésünknek.

1. Esperes úr jelentése egyházmegyénk múlt évi szellemi és anyagi állapotáról. Megnyugtatónak jelzi

hiveink vallásos életét, amennyiben az isteniszteleteket és az urvacsorai alkalmakat tömegesen látogatják. A kereszteleseknél, házasságkötéseknél és temetéseknél az egyházi szertartásokat igénybe veszik. A baptista fészkelődések és szociálista mozgolódások egyházainkban eddigelé nem észleltettek. De fordultak elő templomszékpercek, törvénytelen születések, vadházasságok, lelkész és hívek közt áldatlan surlódások.

Az egyházlátogatáskor eszközöltetett az egyházi adó összeírása. Megdöbbentő eredmények tűnnek itt szemünkbe. Látjuk, hogy a mi szegény ugoecsi hiveink mily óriási terhekkel járulnak az egyházak fentartásához. Nem hittük volna, hogy sok egyházközségünkben az egyházi adó meghaladja az állami egyenes adót; sőt olyan egyházközségeink is vannak, melyekben a hívek, állami adójukhoz viszonyítva 160-140-120 százalékot fizetnek egyházi adóba.

Az évi adón kívül adományokkal és közmunkával szerzett keresményekkel járultak a hívek az egyház vagyonához. Ez 1350 frtra rug. Építkezésekre 3327 frt 52 kr fordított.

Iskoláink folyvást kevesbednek. T.-Kereszturban államivá, Salánkon községivé lesznek már ez évben. Nehol a tanítás, tanító nemléte miatt most is szünetel.

32 iskolánk van; ezek közül a tanítás 8-ban jeles, 13-ban jó, 11-ben elegendő.

2. Az egyházmegye és a szigeti lyceum közti viszony megállapítása. Ez ügyben bizottság működött már a múlt közgyűlés határozata folytán. Az elvi kérdésekre megállapodások történtek. Most a közgyűlés egy nagyobb bizottságot küldött ki, melynek feladata a részleteket is kidolgozni. A már tárgyalt és határozatilag kimondott eívek szerint a szigeti lyceum fentartója a máramaros-ugoecsi ev. ref. egyházmegye leend. Mint ilyen gyakorolja az eddigi pártfogósági jogokból a lyceum szellemi és anyagi ügyei felett a felügyeleti jogot az egyházi törvények értelmében, mi végből hozzá évenként egyszer az iskola szellemi életéről, az iskola állapotáról, a tanulók és tanárok köteletségeljesítéséről, az iskola életére és működésére előnyös és káros befolyásokról jelentés teendő és az évi számadások hozzá megküldendők. Az egyházmegye gondnoka egyúttal a lyceum gondnoka is lesz. Az egyházmegyét az igazgató tanácsban képviseli az esperes és az egyházmegyei közgyűlés által választott egy lelkész és egy világi tag. Viszont a szigeti főgymnasium és jogakadémia igazgatója az egyházmegyei közgyűlésnek tagja leend. A lyceum igazgató tanácsa az egyházmegyei tisztségek betöltésénél két szavazatot fog adni. Ily benső és szoros összeköttetés lesz az egyházmegye és a szigeti lyceum között. Jólesik remélnünk, hogy ebből mindkettőre áldás fog háramlani.

3. Elrendelte közgyűlésünk az e. megyei gondnokválasztást. A jelekből ítélve, ezen minden pártviszály nélkül, már az első szavazásnál át fogunk esni.

4. Az államsegélyosztó bizottság eljárása ellen Ladányi Endre fancesikai lelkész panaszszal élt, mivel részéről 100 frt segélyt visszatartott, azzal indokolván ezt, hogy az egyházlátogatás alkalmával Fancesikán bizonyos rendtelenségek észleltettek és mert Ladányi E. ez idén tetemes segélyben részesült; egyébként a 100 frt kiadását az egyházmegyei közgyűlés határozatától tette függővé. Ladányi panasza semmi kellemetlenséget nem okozott volna, ha előzőleg a bizottság nagyérdemű, egyházi érdekeinket minden jutalomra számítás nélkül munkáló tagjait meg nem sérti, s ha esperesünket a főtiszteletű püspöki hivatalnál be nem vádolja. De e

szokatlan cselekedeteket véghez vivén, a 100 frt segélyt bizony aligalig és a könyörületos szívek felszólalására kapta meg; felül még egy kis dorgálásban is részesült időközi kamat gyanánt.

5. A szigeti lyceum igazgató tanácsa az egyházmegyei közgyűléshez azzal a kérelemmel járult, hogy a tápintézete részére 500 frtot adjon. A közgyűlés a megokolt kérelmet szívesen teljesíti, de kikötötte, hogy azt az összeget az igazgató tanács a már-ugoecsi legszegényebb lelkészek és tanítók ott tanuló fiainak ellátására fordítsa s annak felhasználásáról évenként számadást terjeszzen a közgyűlés elé. Az összeg fedezésére megjelöli azt az ötszáz frtot, melyet eddig az évi államsegélyből a gyámpénztár gyarapítására fordított az egyházmegye.

Volt még két fegyelmi vizsgálat elrendelése, három díjlevél közül kettőnek megerősítése, rengeteg kérvénynek ajánlása, időszaki tanács választása és volt a gyűlés után közebed, melyen nagyszabású dictiók mondatlak vala.

A jövő gyűlést Nagy-Szöllösön tartjuk.

Biki Ferenc,
e. megyei főjegyző.

IRODALOM.

Hit, remény és szeretet könyve az élet kedvező és kedvezőtlen napjaira. Imádságok és elmélkedések a magyar protestáns nép számára. *Csiky Lajos* debreceni evang. ref. hittanártól. — Immár ötödik javított kiadásban jelent meg szerzőnek, magánhasználatra írt ezen imakönyve. A negyedik kiadás 6000 példányban kevesebb, mint három év alatt elfogyott, s ezen új kiadással összesen immár 29.000 példányban jelent meg e könyv. Négy fohász fölvétele s több apróbb javítgatás által különbözik ezen kiadás az előbbiektől. Megrendelhető Gladischszky Károly, budapesti ev. ref. lelkésznel (Alkotmány-utca 15. sz. a.) s a bibliárusok is szerte hozzák mindenfelé. A korábbi kiadásokat részletesen ismertetvén, ezt egyszerűen ajánljuk jól megérdemelt figyelembe.

A belmissió. Értekezés. Irta s a hevesnagykun-sági egyh. megye lelkészkorének Kunhegyesen 1898. aug. 11-én tartott gyűlésében felolvasta *Török Imre* tiszaroffi ev. reform. lelképásztor. Tiszaroff, 1898. 15 l. Ez értekezést a lelkészkor nyomatta ki s méltán. Egy oly lelképásztor műve ez, a ki át van hatva hivatása magasztos voltától, s lelkes szeretettel, de egyszersmind józan meggondolással írja le a papi munkakört s jelöli ki a belmissiónak a papságra váró teendőit. Több pontból álló javaslatot is terjeszt elő, a melynek veleje az, hogy a lelkészek a belmissiót egyházainkban a körülmények, a helyzet, a szükség pontos figyelembevételével kezdeményezzék s fokozatosan (nem egyszerre mindent) indítsák meg, vezessék és ellenőrizzék, de mindenesetre lassanak a munkához. A kis füzetet, valamint az abban foglalt konkrét javaslatokat ajánljuk a lelkészek figyelmébe.

A sepsi-szentgyörgyi ev. ref. Székely-Mikó-kollégium története. 1859—1895 Irta *Domjan István* tanár. 1898. 214 l. s ugyancsak e kollégium *alapításának története* ugyanazon szerzőtől külön füzetben 67 l. Nagy ügyszeretettel és esinnal összeállított mű,

mely eltér a megszokott formától s a székely jellemvonások gazdag tárházát is megnyitja az olvasó előtt. Kivánatos lett volna, hogy a szerző *tartalomjegyzéket* is csatoljon különben nagy gonddal megírt könyvéhez.

Ekkehard Walterdal. Fordította *Körös Endre* dr. Ára 1 kor. Budapest, 1898. 64 l. — *Körös Endre* dr., a pápai ev. ref. főgymn. derék tanára igazán derekas munkát végzett, midőn átültette magyarba a Walterdalt, a mely az Attila hun király fényes alakja körül szövődött mondák közül maradt fel, s melyet Ekkehard, szt.-galleni szerzetes írt meg latinul hexameterekben. *Körös* azonban *Scheffel* német átdolgozása után fordított, de ahol az ő változtatásait önkényesnek, kihagyásait meg nem okoltaknak találta, ott visszatért az eredetihez. Fordítása élvezhető, sok helyt zengzetes, noha ily sorok is fordulnak elő benne: Istenfélőn uralgni minden burgundokon; Mint atyjok, úgy vigyázta mindég az ifjakat stb. Kár, hogy *Körös* niebelungi sorokat használ olykor egy szótaggal megtoldva. Mennyivel hatásosabb lett volna poétikus, gondos fordítása, ha a magyar ősi tizenkettőben jelenik meg!

Előfizetési felhívások. Kaptuk a következő előfizetési felhívásokat s ajánljuk olvasóink pártoló figyelmébe: 1. *Ciprus lombok.* Ily címen *Biki Károly*, győrteleki lelkész s esperes temetési beszédei és imádságait adja ki Weisz Zsigmond, mátészalkai könyvkiadó könyvtáránál. A mű előfizetési ára 1 forint, mely *október 15-ig* a könyvkiadóhoz, vagy szerzőhöz küldendő. — 2. *Szent János evangéliumának magyarázata.* Irta Dods Marcus D. D. ev. ref. theol. tanár Edinburgban. Angolból átdolgozta *Lukácsy Imre* ev. ref. vallástanár K.-Félegyházán. A könyv első kötetének előfizetési ára 3 korona, mely szerzőhöz ez évi *nov. 1-ig* küldendő. — 3. *Illeték-egyenérték* (Equivalens-adó). *Dr Szabó Sándor*, sárospataki ev. ref. jogakad. tanár 40 év terjedelmű nagy munkát ad ki e címen. Előfizetési ára 4 forint, mely *október hó 15-ig* szerző nevére Sárospatakra küldendő be.

Magyar prot. egyháztörténeti monographiák. I. kötet. Kiadja a Magyar Prot. Irodalmi Társaság. Budapest, 1898. 245 l. A kiválóan érdekes és értékes kötet, melylyel a Prot. Társaság egyháztörténeti műveinek sorozatát megindította, a következőket tartalmazza: 1. Magyarországi superintendentiák a XVI-ik században. Irta *Zoványi Jenő*, tiszaföldvári ev. ref. lelkész. E mű, mely tárgyát hiteles és nagyszámú forrásművek alapján, teljesen kimerítően s mélyreható történeti kritikával fejtegeti, külön füzetben is megjelent. — 2. *Gyöngyösi Pál* (1668—1743). Irta *Révész Kálmán*, kassai ev. ref. lelkész s abauji esperes. A nagytudományú Gyöngyösi előbb kassai hírneves ref. papnak, majd száműzve, franfurti egyetemi tanárnak életét írja le Révész levéltári kutatások után, a töle megszokott alaposággal. — 3. Magyar pietisták a XVIII. században. Irta *Payr Sándor*. — 4. Id. Wesselényi Miklós báró küzdelme és szenvedése vallásáért. Irta *Földváry László*, vác-hartyáni ev. ref. lelkész.

A Protestáns Szemle ez idei 7-ik füzete a következő tartalommal jelent meg: 1. A lelkiismeretről. Dr. Szilávik Mátyás. 2. Zsoltárköltészetünk Sz. Molnár Albert előtt (I. közl.). Farkas Lajos. 3. Az unitarismus

Magyarországon. (V. közl.) Pokoly József. 4. Ritschl theológiája. (Befej. közl.) Dr. Masznyik Endre. Ezekon kívül az Irodalmi Szemlében a hazai és külföldi irodalom több terméke van ismertetve.

A Hajnal legközelebbi 7-ik száma a gyermekek és ifjak számára szerkesztett evangéliumi szellemű lapok mellett emel szót s ajánlja e célra a *Kovács Lajos*, budapesti ref. katecheta és *Hetvényi Lajos*, soproni ev. gymn. vallástanár által szerkesztett *Örömhír-t.* melynek egész évi előfizetési díja 18 kr. Szabó Aladár ekként már három újsággal harcol és vezeti az ostromot a „közönyös és bűnbemerült lelkek vára” ellen!

A D A T O K

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez.

63. A szentesi reform. egyház keletkezésének, küzdelmeinek, külső és belső fejlődésének rövid vázlatja.

(Folytatás.)

Praeceptorok voltak mellette:

1805. Gyarmati Ferenc, Bónis Mihály, Pető György, Rácz János. 1806. Gyarmati, Benedek József, Szarvas József, Báthori Dániel. 1807—1808. Gyarmati, Kovács Márton, File Mihály, Bán Ferenc. 1809. Gyarmati, Nagy József, Váradi Sándor, Borsos Károly. — 1810. Gyarmati, Kone Imre, Bagossi Bálint, Tárkányi József, 1811. Gyarmati, Herpai Péter, Kálmáncsehi Miklós, Kone Imre. 1812. Gyarmati, Kálmáncsehi, Takács Dániel, Faragó János. 1813. Gyarmati, Szeder János, Vida István, Zágonyi István. 1814. Gyarmati, Szeder, Domokos István, Mester Bénéiamin. 1815. Gyarmati, Domokos, Mester, Zágonyi István. 1816—1817. Gyarmati, Csáji Márton, Szilágyi Sámuel, Molnár Pál. Sipos után a rektorság 3 évre terjedt.

1818—1821. rektor: Ferge János.

Praeceptorok: 1818-ban Szabó János, Körösi Mihály, Molnár Pál és Barta János.

1819-ben Barta helyett Tabajdi Dániel.

1820-ban Tabajdi, Molnár, Nagy József, Nagy Sándor.

1821—1824. rektor: Nagy István.

Praeceptorok: 1821. Molnár, Nagy József, Soós János, Vida Szücs Mihály. 1822—1823. Nagy J. Bezdédi Menyhért, Erős János, Bakó Lajos.

1824—1827. rektor: Tatár Ferenc.

Praeceptorok: 1824. Nagy J. Vida Ferenc, Kozák Mózes, Béltéki József. 1825. Szövetes János, Pinkóczy Károly, Torkos Miklós, Huszti István.

Már előbb de különösen 1825-től kezdve, olyanok jöttek ide tanítóknak (praeceptoroknak), a kik közül alig folytatta tovább tanulmányait egy is. Nem is voltak aztán ezek ugy alárendelve a rektornak, mint elődeik. Állandó otthont találtak és többen itt létük alatt meg is nősültek.

1826. Torkos Miklós, Mészár József, Fehér János, Kincses János.

1827—1830. rektor: Juhász Bénéiamin.

Tanítók: 1827: Bati Gábor, Gidai János, Tatár Mihály, Csendes Mihály. 1828—1830. Zágonyi István, Tatár Mihály, Molnár Pál.

1830—1833. rektor: Kiss Pál, a későbbi szentesi lelkész.

Tanítók: Gál Sándor, Tatár Mihály, Molnár Pál.

1833—1836. rektor: Császi Imre.
 Tanítók: 1833—1834. Nemesik János, Tatár Mihály, Molnár Pál. 1835. Tatár, Molnár, Soós Lajos.
 1836—1837. rektor: Krizbai István, 1837-ben meghalt.
 Tanítók: 1836. Nagy Mihály, Soós, Tatár, Molnár Pál. 1837. Szigeti Sándor, Nagy M. Tatár, Molnár Pál.
 1838—1841. rektor: Kocsis Pál.
 Tanítók: 1838. Szabó Ferenc, V. Kerekes Károly, Szigeti S., Molnár Pál. 1839—1840. Szabó, V. Kerekes, Csötönyi Márton, Molnár Pál.
 1841—1842. rektor: Szöke Sándor.
 Tanítók ugyanazok.
 1842—1845. rektor: Erdős Áron.
 Tanítók ugyanazok.
 1845. ápril. hótól decemberig rektor: Magyar Mihály.

1845. dec.-től 1849. szept. 10. rektor, professori címmel: Keszi Hajdu Lajos. 1848—49-iki eseményekben tettelegesen részt vevén, 1849. szept. 10-én elfogták és élethossziglan tartó fogságra ítélték, Kufstein várában sinlődött 10 évig a nagyhirű K. Tóth Mihályval együtt. 1860-ban amnestiát nyervén, hazatérte után a kisújszállási gymnasiumhoz hívták meg tanárnak és ott működött 1892-ig. 1892-ben nyugalomba vonált és azóta is Kisújszálláson lakik.

Tanítók: 1845. Magyar Mihály, Csötönyi Márton, Szabó Károly, Szabó Pál, Szabó Ferenc, Molnár Pál. 1846. Szalai József, Csötönyi M. Szabó K. Szabó F. Molnár P. 1847—1849. Szalai J. Szabó K. Nyíri József, Szabó F. Molnár P.

Önvédelmi harcunk leveretésével megszűnt a középiskolai tanfolyam alapvonalait magában foglaló rektori tanítás egyházunkban, a mennyiben a német nyelvet tette több tantárgy előadó nyelvén a Schmerling—Bach-korszak, azt a rektor — különösen itt az alföld szívében — nem teljesíthette.

Ettől kezdve csakis elemi tárgyakat tanítanak és a címük *oktató*.

1850—1853. oktató Oroszi Miklós.

Tanítók ugyanazok és Sófalvi Ésaías.

1853—1859. oktató Tócsi Mihály.

Tanítók: Szalai József, Nyíri József, Sófalvi Ésaías, Szabó Ferenc, Győi Miklós.

Az 1859. évben a szentesi ref. egyház 472/1859. sz. a. hozott végzésében egy négy osztályu gymnasium felállítását határozván el, ettől kezdve az oktatók — bár theológiát végzett férfiak, nem 3 évre, hanem élethossziglan választatnak.

1859—1864. oktató: Fülöp Mihály.

Tanítók: Szalai, Budai József, Nyíri F. Torday József, Kiss Bálint és Vári Lajos.

1864—1870. oktató: Budai József.

Tanítók: Szalai J. Nyíri J. Torday J. Kiss Bálint, Papp László és Szilágyi Mihály 1866-ig. 1867/8. ugyanazok, de Kiss B. helyett Gulyás László. 1868/9 Gulyás helyett Sajó Sándor. 1870-től maig oktató Vattai Vince.

Tanítók: 1870—71. Szalai J. Torday J. Papp L. Sajó S. Gerecz Lajos, Németh Lajos, Bori Sándor. 1871—72. Gerecz L. helyett Kovács Lajos. 1872—3-ban lett megválasztva Kabai Endre. 1873—4-ben volt s. tanító, Bori S. távoztával Mészáros Sándor. 1875—6-ban jött Szalai helyére — a kit nyugdíjaztak, — Németh Elek. 1878—9-ben s. tanító volt Dávid Ferenc. 1879—80-ban Pap Lajos. ifj. Csató Sándor. 1880—81-ben a felsőpárti külső iskolába fitanítónak lett megválasztva: Takács János. 1881—82-ben ifj. Csató S. helyett Pap

Antal. 1893-ban Tergenyi Ferenc helyére, a ki leánytanító lett újra, jött Taksi János.

1896-ban oktató: Vattai Vince.

Fitanítók: Torday József, Papp László, Sajó Sándor, Kovács Lajos, Körtvélyesi Sándor, Kabai Endre, Németh Elek, Pap Lajos, Takács János, Taksi János.

A rektorok tanították a felsőbb osztályokat és felügyeletet gyakoroltak a praepetorok munkássága és magaviselete felett.

Legtöbb idejüket a latin nyelv tanításával töltötték a minek pedig a felsőbb iskolába lépni óhajtó — praepetorokon kívül — tanítványaik nagy része elhagyván a tanulást, vajmi kevés hasznát vették.

A tanításon kívül kötelesek voltak újesztendő első napján, virágvasárnapján, nagypénteken, áldozócsütörtökön és az úrvaesora kiszolgáltatása alkalmával, mindenkor délután, a templomban praedikálni; a halottakat a halotti anyakönyvbe beírni; búcsúztatókat mondani, az egész iskolában a jó rendre felügyelni.

Ez a kötelezettség ma is meg van, azon változással, hogy a három nagy ünnep délutánján, a legátus mond úrvaesora osztás utáni beszédet és a búcsúztató kiment a divatból.

Pap Lajos,
 körlelkész és vallástanár.

Berky Sándor,
 segédlelkész.

(Folyt köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Erzsébet királyné-alapítvány.** A debreceni ev. ref. kollégiumban felekezetekre tekintet nélkül létesített Erzsébet-királyné alapítványi ösztöndíjra multkori kimutatásunk óta, következő újabb adományok jutottak tudomásunkra: dr. Kovács József 2 kor., dr. Reichard Manó 2 kor., Reichmann Ármin 200 kor., Biedermann József 100 kor., Hartstein Péter 100 kor., dr. Kemény Mór 50, Lichtschein Sámuel 40, Lichtschein Menyhért 20, Fried Emil 20, Drucker Mór 20, Sesztina Lajos 25, Nagy Sándor 2, dr. Weisz Bernát 2, dr. Szücs Géza 2, dr. Békés Sándor 2, dr. Weisz József 2, dr. Tüdös László 2, dr. Megyery Pál 2, Zsigó Endre 20, Zsigó Endréné 10, szatmári ref. tanárkar 10, F. Zádor Lajos 20, Kozma László 10, Kovács József 10, Koszorús Lajos 10, Szilágyi Bálint 4 korona, lázárri ref. egyház 2 korona 44 fillér, debreceni szállodások, vendéglősök stb. ipartársulata 50 korona, debreceni polgári kör 20, szüretelőtársaság 3, Kernhoffer József 10, debreceni magyar asztaltársaság 10, Hatházy Ferenc 10, Zuna Gyula 2, Palecskó P. Pál 2, Hadházy Imre 2, Borzsovay Benedek 2, Szekeres Bálint 1, dr. Bartha Béla 25 korona. — Az általunk idáig nyugtatott összeg **1168 korona + 826 korona 44 fillér = 1994 korona 44 fillér.**

— **Apró hírek.** *As Andaházi Szilágyi-intézet* gondnokává Debrecen város törvényhatósági bizottsági közgyűlése szept. 29-iki ülésén 98-ból 54 szavazattal, tehát absolut többséggel *Csiky Lajos* theol. ak. tanárt választotta meg, ki helyettes gondnoki minőségben kifejtett buzgó tevékenységével s elért sikereivel teljesen hivatottnak bizonyította magát e kiváló fontosságú bizalmi állásra. Nagy Ferenc takarékpénztári igazgató, debreceni egyh. megyei tanácsbíró és Márton Imre ügyvéd állottak vele szemben, kik közül az előbbi 11, az utóbbi 33 szavazatot kapott. — *As angyalosi egyház* (szatmári egyházmegye) szept. hó 11. egyhangulag *Ujlaki Béla* jákói lelkészt választotta meg lelképásztorává. Szives örömmel üdvözljük az úr szöllőjének tevékeny ifju

munkását. — **Választások a főiskolában.** E hó 4-én tartotta a „Hittanszaki önképzőkör“ alakuló közgyűlését Csiky Lajos felügyelő tanár theol. dékán elnöklete alatt. A tisztviselői kar a következőképen alakult meg: Elnök Bogdán Lajos főiskolai senior, alelnök: Bagaméry Károly esk. fel.; főjegyző: Birtha József 4. é. th., aljegyző: Görömbey Péter 2. é. th., Választmányi tagokul megválasztottak: Pap Lajos 3. é. th., Bereczky László 2. é. th., és Vadon Béla 1. é. th. A Hittanszaki Önképzőkör által kiadott lap szerkesztésével Juhász Sándor esk. fel. bizott meg. Ugyanez alkalommal alakult meg a Theologiai segélyegylet tisztviselői kara is. Elnök: Bogdán Lajos senior, alelnök: Veres Gusztáv esk. fel., főjegyző: Juhász Sándor esk. fel. pénztárnok: Czirják Béla 3. é. ellenőr: Balogh Gyula 2. é. th., választmányi tagok: Birtha József és Virágos Sándor 4. é. th-ok, Pap Lajos és Bokor Sándor 3. é. th-ok, Kiss Tamás és Halász Endre 2. é. th-ok, Horváth Bertalan és Széles Sándor 1. é. theológusok. — **Magyar lelkéss Amerikában.** Csutoros Elek b.-ujfalui református segédlelkész, mint tudósítónk írja, Amerikában a clevelandi magyar telep lelkészének választotta meg. Csutoros Elek i. hó 9-én indul útnak Amerikába.

— **Mi van már az éneküggel?** Valahányszor kezembe kerül az a kis zöld fedelű füzet, melyet nt. Fejes István úr „az énekeskönyv megújításának programja“ címen 1890-ben az énekügyi bizottság megbízásából kiadott, — mindig az a kérdés foglalkoztat, hogy mi is van hát már azzal az éneküggel? Azt látom a nt. Fejes-féle kis füzetből, hogy eljutott a dolog egészen addig, hogy már csak *költőkre* lett volna szükség, a kik daloljanak. A mellett az elévülhetetlen dicsőség mellett, mely az illető költőt az által éri, hogy énekét ezer és ezer templom boltozata alatt milliók visszhangozzák, még az anyagi jutalom is kilátásba helyeztetett. Ki volt jelölve a munkakör, melyben az illetők mozogjanak úgy a dallam, mint a vers terén. Lehet ugyan, hogy ha a dallam tekintetében a bizottság a choralméretetekhez nem ragaszkodik, jobb lett volna, mert a költői lélek szereti, ha nincs gátolva szabad röptében. A kiválogatott ének (160) is sok egy kicsit, nekünk elég lett volna 20 alaphang 60 énekkel, hanem azok aztán lettek volna a zene és vers-költészet remekei! Sokat is, jót is, aligha tudunk termelni! A kis füzet megjelenése óta immár eltelt nyolc hosszú év és a nagy nyilvánosság nem tud semmit; érkezett-e be sok pályamű, folyik-e a bírálat vagy megfeneklett a dolog egészen s majd ismét halottaiból kell feltámasztani az egész éneküggel? Szomorú dolog volna, ha pályázók hiányában szünetelne e téren a munka éppen most, a mikor annyi fiatal költői lélek forgolódik Sionban! Ebben a régi, most már talán fejlődésre is szoruló, énekügyi bizottságban nt. Balogh Ferenc úr is benne volt kerületünk részéről. Ő bizonyosan tudja a részleteket. Vajha lenne szíves minket is beavatni; ki tudja, az ügynek nem lesz-e előnyére, ha felszínre hozzuk! *Felsővégesi.*

— **Franciaország.** A ki korunk ellenreformatioi törekvésének rendkívüli előhaladását figyelme méltatta, nem fog csodálkozni rajta, hogy Franciaországban a protestánsok üldözésének gondolata újra föléledt. 1897-ben Valencében Abbé Garnier nyilvánosan kijelentette, hogy a francia protestánsok angol és német testvéreikkel szöveteztek Franciaország ellen s megérdemelnék „a hóhérvételeket vagy legalább a számkivetést“. Zsidókat és protestánsokat egy kalap alá vonnak „mint hazátlan és hazafiatlan idegen elemeket“, mint „ragályos baktériumokat, melyeket a társadalomból valami erős serummal

ki kellene üzni“. Ha Faure elnök néha bizonyosságot teszen is a protestánsok hazafisága mellett, egyuttal maga is kénytelen bevallani, hogy „sok igazságtalan támadásnak vannak kitéve“. XIII. Leo demagog politikája Franciaországban termi már gyümölcseit; voltairianismus és bigotteria, erkölcsi tönk és klerikális fanatismus ismét kezdet fognak egymással, a jezsuita rend áldása mellett. Hogy a kormányzó körök erkölcsi súlyedtségének mocsarában, melyet a Dreyfuss-ügy rikitóan világított meg, a klerikalismus buján tenyészik s ultramontán politikai reactio érlelődik, nem olyan megfigyelés, a melyet csak mi észleltünk volna. Másfelől azonban tovább tart a francia clerus nemesebb köreiből a lelki-ösmeretnek az az érdekes visszahatása is, melyet már többször érintettünk. Bourrier az egykori abbé Seevresben maison hospitaliért, menedékházat állított a kilépő római kath. papok részére, a mi remélhetőleg Németországon is utánzásra fog találni nem sokára. A „Tägliche Rundschau“ aug. 20. száma a Chrétien français-ből, mint a mozgalom organumából ismét három pap nevét veszi át, kik lemondó levelet intéztek püspökhöz. Közöttük az egykori semináriumi professor Père Patel a többek közt ezeket mondja: „A római egyházból való kilépésem lelkiösmeretem előtt a szolgaság jármából azon szabadságba való belépésemet jelenti, mely az embernek és keresztyénnek legfőbb kincse. A szerzetesi fogadalmak természetellenesek. Ezen kívül az olyan szerzetesi szabály, a mely kicsinyes módra minden pillanatot egyes tényeibe s eseményeibe be akar tolnakodni, megtöri a szellem rugékonyságát s minden személyes iniciatívát szétrombol.“ Érdekes, hogy ezt a francia mozgalmat mily különbözőleg ítéli meg a róm. katholicismus két liberális színezetű német szóvivője, Schell professor és az „Allgem. Zeitung“ Spectatorja. Schell sokkal jobban szereti az igazságot és sokkal melegebb szívi ember, mintsem a kilépő francia papok iránti rokonszenvét kifejezésre ne juttatná. Spectator ellenben „kinosan érinti a dolog“, mert szerinte „soha sem lehet az embernek legitim oka az egyházzal való önkéntes szakításra s arra, hogy az egyház talajáról a forradalom területére lépjen át.“ Spectator bizonyára széles látókörű megfigyelő, de az embernek, hogy *jellemmé* is lehessen ösmerni kell valami olyat, a mit esetleg az egyháznál is többre becsül, t. i. az igazságot és lelkiösmeretet. Ahg képzelhetni elárvadottabb és reménytelenebb álláspontot, mintha vatikán előtti szabad mozgalmakat akarnánk képviselni a vatikáni egyház kebelében.

— **Fényes ajánlat a főiskolai Erzsébet-királyné-alapra.** Ismeretes lapunk olvasói előtt, hogy Debrecen társadalmi előkelőségei Ő Felsége Erzsébet jószágos királynénk emlékét egy, a debreceni ev. ref. főiskolában felekezeti különbségre való tekintet nélkül létesítendő ösztöndíj-alapítvánnyal óhajtják megörökíteni. Ez alapra gyűjtést lapunk is elfogad s jelen számunk is jelentékeny összeget nyugtat. Lapzártakor érkezett egy fényes ajándék a nevezett alap számára: az 58. sz. gyűjtő iven gróf Degenfeld Sándor küldte be dr. Bartha Bélához, lapunk kiadóhivatalának vezetőjéhez. Összesen 450 koronát tartalmazott a levél, mely összegből 300 koronát gróf Degenfeld Sándor és neje, 100 koronát gróf Teleky László Gyula, 50 koronát báró Blomberg Lajos adtak. Isten áldása legyen a nemes alapítókön.

TARTALOM-JEGYZÉK: Szabad egyház. Állami iskola. Csánki Benjámín. — A községi hitelszövetkezetről. Andrásy Kálmán. — Közéletünk: A tiszántúli református Egyházi Értekezlet alapszabályai. — Biharmegye kir. tanfelügyelőjének hírhedt rendelete. Eröss Lajos. — A n.-károlyi ev. ref. egyház-

megye közgyűlése. Szigethy Gyula. — A máramaros-ugocsi ev. ref. egyházmegye őszi közgyűlése. Biki Ferenc. — Irodalom. — Adatok a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez: 63. A szentesi reform. egyház keletkezésének, küzdelmeinek külső és belső fejlődésének rövid vázlata. Pap Lajos és Berky Sándor. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: **SASS BÉLA.**

Szerkesztő-társak: **Eröss Lajos** és **Bartha Béla dr.**

Pályázat

a berettyó-újfalui ev. reform. egyház segédlelkész-tanítói (rectori) állomására.

I. *Fizetése*: készpénz 713 frt 72 kr; 12 kat. hold 1103 □ öl föld haszonélvezete; 4 szobából s mellékhelyiségekből álló kényelmes lakás konyhakerttel.

II. *Kötelessége*: az V. és VI. fuosztályok tanítása s a vasárnapi ismétlő iskola (fiuk) oktatása; a kanonika órákon, a lelkész akadályoztatása esetén s legalább is minden ötödik vasárnap a lelkészi teendők végzése; az egyházi adókiadás s adókönyv körül egyházi jegyzőnek segédkezés; legátus-tartás, a miért külön 20 frtot kap.

Tanítói oklevéllel bíró, teológiát végzett s legalább első lelkészképességi vizsgát tett egyének pályázati kérvényeiket *f. é. okt. 16-ig* küldjék be alulírott elnökséghez. Választás okt. 18-án lesz. Az állomás még e hó folyamán elfoglalandó.

Gyulai László, ev. ref. lelkész.

Pályázat.

A *csökmői* ev. reform. egyház folyó évben szervezett *segédlelkész-vallástanítói* állomásra pályázatot hirdet.

Javadalmazás: 500 frt készpénz s egy szobából álló lakás; egyházi jegyzőségért 50 frt.

Heti órák száma 18. Ezen óraszám keretében köteles a megválasztott Csökmő község összes elemi népiskolaiban a tiszántúli ev. ref. egyházkerületi tanterv szerint a vallást és éneket tanítani.

Ezen kívül köteles a kanonika órákon, úgyszintén lelkész betegsége, vagy akadályoztatása esetén az isteniszteletet végezni s végre: az egyházi jegyzőséggel együtt járó teendőket teljesíteni.

A megválasztott állását köteles azonnal elfoglalni; s bár az egyházmegye segédlelkészei közzé bekebeleztek: állandósíttatni — miután ez állomás még felsőbb egyházhatósági jóváhagyást nem nyert — csakis egy évi sikeres működése után fog.

Kellő okmányokkal felszerelt kérvények *f. é. okt. hó 15-ig* alulírott lelkészhez küldendők.

Kelt Csökmön (Bihar megye), 1898. szeptember 27.

Bögös Lajos, ev. ref. lelkész.

NEUMANN M.

a t. t. ev. ref. egyházkerületben lakó lelkészek, tanárok és tanítók ruhaszállítója
DEBRECEN, Főtér, a m. kir. postával szemben.

Ajánlja dúsán berendezett

férfi-, fiu- és gyermek-ruha üzletét,

mely egy félszázad előtt lett alapítva és hála Istennek, a legjobb hírnévnek örvend.

Áraim határozottak, olcsók.

Minden egyes ruhadarab saját műhelyemben, személyes felügyeletem alatt, legizlésebben készült el s így a legkényesebb igényeket is kielégíthetem.

Kérem a nt. lelkész, tanár és tanító urakat b. bizalmukkal úgy, mint eddig szerencsétlenni.

Czégemre kérek vigyázni!

Nyomatott Hoffmann és Kronovitz könyvnyomdájában, Debrecenben, főpiac, a főpostával szemben.